

Kulturna baština grada Zadra

Kujundžić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:159746>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ANA KUJUNDŽIĆ
KULTURNA BAŠTINA GRADA ZADRA

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ANA KUJUNDŽIĆ
KULTURNA BAŠTINA GRADA ZADRA

Završni rad

JMBAG: 0303066480, redovita studentica

Studijski smjer: Poslovna ekonomija, Turizam

Predmet: Ekonomija doživljaja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Turizam i trgovina

Mentor: izv.prof.dr.sc. Aljoša Vitasović

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ana Kujundžić, kandidatkinja za prvostupnicu ekonomije/poslovne ekonomije, smjera turizam ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Ana Kujundžić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom KULTURNA BAŠTINA GRADA ZADRA koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SAŽETAK.....	7
ABSTRACT	8
1. UVOD	9
2. POJMOVNE DETERMINANTE KULTURE I KULTURNE BAŠTINE	10
2.1. Pojam kulturna baština	11
2.2. Podjela kulturne baštine	12
3. TEORIJSKE POSTAVKE KULTURNOG TURIZMA	14
3.1. Značenje i vrednovanje kulturnog turizma.....	15
3.2. Pojam turist i turizam	16
4. KULTURNA BAŠTINA U HRVATSKOJ.....	17
4.1. KULTURNA BAŠTINA POD ZAŠTITOM UNESCO-A	18
4.2. Materijalna kulturna baština.....	18
4.2.1. Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača (1979.).....	19
4.2.2. Stari grad Dubrovnik (1979.)	20
4.2.3. Nacionalni park Plitvička jezera (1949.).....	21
4.2.4. Kompleks Eufrazijeve bazilike u povijesnom središtu Poreča (1997.).....	22
4.2.5. Povijesni grad Trogir (1997.)	22
4.2.6. Katedrala Svetog Jakova u Šibeniku (2000.).....	23
4.2.7. Starogradsko polje, Hvar (2008.)	24
4.2.8. Stećci – srednjovjekovni nadgrobni spomenici (2016.)	24
4.2.9. Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17.stoljeća u Zadru i Šibeniku (2017.).....	25
4.3. Nematerijalna kulturna baština.....	26
5. VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE.....	28
5.1. Zadar kao turistička destinacija.....	29
5.2. Turistički potencijal Zadra	31
5.3. Kulturna baština u Zadru.....	33
5.3.1. Materijalna kulturna baština.....	34
5.3.2. Nematerijalna kulturna baština.....	37
6. SWOT ANALIZA RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA.....	39
7. ZAKLJUČAK	41

8. LITERATURA.....	42
9. POPIS TABLICA.....	43

SAŽETAK

U ovom radu osvrnula sam se na kulturnu baštinu i kulturni turizam. Turizam posljednjih godina postaje sve aktualnija tema, zahvaljujući sve značajnijoj ulozi koju ima u hrvatskoj ekonomiji. Kulturni turizam, kao sektor turizma, prepoznat je kao strateško određenje države.

U prvom dijelu rada definira se pojam kulturne baštine, počevši od podjele na materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, te zakonsku regulativu materijalne kulturne baštine u Hrvatskoj.

U drugom dijelu definira se kulturni turizam, značenje i vrednovanje kulturnog turizma te problemi kulturnog turizma.

Treći dio posvećen je kulturnoj baštini Hrvatske s podjelom na materijalnu i nematerijalnu baštinu, te osvrtom na materijalnu kulturnu baštinu koja je na UNESCO-ovom popisu. Republika Hrvatska obiluje materijalnom i nematerijalnom kulturnom baštinom s obzirom na veličinu same države. Zahvaljujući bogatoj povijesti, na teritoriju naše zemlje postoje brojni kulturni ostaci koji su zakonom zaštićeni. Ukupno je 27 dobara koja su na popisu UNESCO-ove svjetske kulturne baštine.

Završni dio rada posvećen je valorizaciji kulturne baštine u Zadru. U kontekstu valorizacije kulturne baštine, napravljena je analiza na temelju turističkih pokazatelja o broju dolazaka turista.

Ključne riječi: kulturna baština, kulturni turizam, UNESCO, valorizacija

ABSTRACT

In this paper, I focused on cultural heritage and cultural tourism. Tourism has become an increasingly topical topic in recent years, owing to the increasingly important role it plays in the Croatian economy. Cultural tourism as a tourism sector, is recognized as a strategic determination of the state.

The first part of the paper defines the concept of cultural heritage, beginning with the division into tangible and intangible cultural heritage, and the legal regulation of tangible cultural heritage in Croatia.

The second part defines cultural tourism, the meaning and value of cultural tourism, and the problems of cultural tourism. The third part is devoted to the cultural heritage of Croatia, with a division into tangible and intangible heritage, and a review of the tangible cultural heritage that is on the UNESCO list.

The Republic of Croatia has an abundance of tangible and intangible cultural heritage, given the size of the country itself. Due to its rich history, there are numerous cultural remains on the territory of our country that are protected by law.

There are 27 items on the UNESCO World Heritage List. The final part of the paper is dedicated to the valorisation of cultural heritage in Zadar. In the context of cultural heritage valorisation, an analysis was based on tourist indicators on the number of tourists coming.

Keywords: cultural heritage, cultural tourism, UNESCO, valorisation.

1. UVOD

Kulturna baština usko je vezana uz pojam kulture, koji obuhvaća mnogobrojne elemente određene zajednice koja živi i djeluje na određenom prostoru. Naslijeđena kulturna baština predaka pomaže suvremenom čovjeku u otkrivanju povijesnih događaja, ali i u pronalaženju te stvaranju identiteta naroda koji živi na određenom području. Svi segmenti kulturne baštine čine cjelokupnu povijest i identitet svakog naroda, stoga se u današnje vrijeme sve više pažnje posvećuje zaštiti materijalnog i nematerijalnog naslijeđa iz prošlosti.

Kako bi se što kvalitetnije zaštitila povijesna, kulturna i društvena dobra, pokrenute su brojne organizacije čiji je cilj zaštita i očuvanje kulturne baštine, od kojih je najopsežnija UNESCO, koja djeluje diljem svijeta i dobra koja su svrstana na popis navedene organizacije predstavljaju svjetsku kulturnu baštinu koja ima izuzetnu važnost za čovječanstvo.

Rad se temelji na materijalnoj i nematerijalnoj kulturnoj baštini Republike Hrvatske, s opisom kulturnih dobara koja su upisana na UNESCO-ov popis svjetske baštine, te analizom kulturne baštine u Zadru.

Cilj ovog rada je upoznati se s kulturom hrvatske kulturne baštine te ukazati na njezinu vrijednost i prikazati i objasniti pojam turističke valorizacije kulturne baštine Hrvatske. U kontekstu valorizacije kulturne baštine, napravljena je analiza na temelju turističkih pokazatelja o broju dolazaka turista grada Zadra.

U ovom radu korištena je metoda analize. Kroz takvu metodu, analizirane su popularne turističke znamenitosti grada Zadra. Jednim dijelom rada obuhvaćen je širi dio obale Jadranskog mora te su opisani gradovi među kojima su Split, Dubrovnik i Poreč. Podatci su prikupljeni iz raznih izvora: znanstvene literature, službenih internetskih stranica, te putem turističkih posrednika.

Valorizacija, odnosno procjena dobara je vrlo bitan čimbenik koja služi kao uporište za stvaranje konkurentnih prednosti te ističe važnost baštine stvarane tijekom povijesti, jer ona pokriva mnogo aspekata života zajednice, kako prošlih tako i sadašnjih. Valoriziranje kulturne baštine može se postići na mnoge načine, svaki način će povećati atraktivnost destinacije što je važno za razvoj u ekonomskom, turističkom, kulturnom, socijalnom i ekološkom smislu.

2. POJMOVNE DETERMINANTE KULTURE I KULTURNE BAŠTINE

Pojmovi kultura i kulturna baština obuhvaćaju vrlo široke komponente i teško je odrediti definiciju koja bi sadržavala sve aspekte kulture i kulturne baštine. Bitno je naglasiti da su ova dva pojma međusobno povezana i da ih se u praksi ne može promatrati kao samostalne cjeline.

Sam pojam "kultura" dolazi od latinske riječi *cultura* koja označava: obrađivanje zemlje; njega tijela i duha; oplemenjivanje; poštovanje, te se pojam prvotno odnosio na materijalni proces kolonizacije, štovanja, obradbe i oplođivanja zemlje. S vremenom je riječ kultura poprimila sve širi spektar značenja, da bi naposljetku engleski antropolog Edward Burnett Tylor 1871. godine dao definiciju kulture koja se smatra prvom znanstvenom i najraširenijom definicijom. Prema Tyloru kultura je složena cjelina koja uključuje znanje, vjerovanje, umjetnost, moral, pravo, običaje i sve druge sposobnosti i navike koje je čovjek dobio kao član društva.¹

Današnja definicija kulture, prema Hrvatskoj enciklopediji, predstavlja pojam koji obično označava složenu cjelinu institucija, vrijednosti i praksi koje čine život određene ljudske skupine, a koje se prenose i primaju učenjem².

Marasović navodi da kultura „obuhvaća ukupnost tvorbi ili pojava u materijalnom i duhovnom životu svakoga naroda i čovječanstva u cjelini“, dok baštinu razumije kao „nasljeđe koje preci ostavljaju potomcima.“³

Kulturu možemo promatrati kao način života jedne zajednice ili određenog naroda koji uključuje sve aktivnosti određene grupe ili zajednice (umjetničke, društvene, intelektualne i ostale aktivnosti). Pojam kulture sadržava i stavove, uvjerenje, ideje jer ona uključuje život i interese običnih ljudi, radnika, seljaka, useljenika, umjetnika i obrtnika.

¹ Proleksis enciklopedija. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/33149/> (30.08.2019.)

² Leksikonski zavod Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=34552> (30.08.2019.)

³ Marasović, T. Kulturna baština, sv. I, Split 2001., str.9. Usp. također Forrest, C. J. S, International Law and the Protection of Cultural Heritage, London, 2010., str. 1. et seq.

2.1. Pojam kulturna baština

Pojam kulturne baštine se može napisati na mnogo načina. Prema Ministarstvu kulture Republike Hrvatske kulturna baština se definira kao: kulturna baština, materijalna i nematerijalna, zajedničko je bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njena zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta.⁴

Za razliku od općenite definicije kulture, javlja se pojam kulturne baštine, a on se odnosi na jedinstvena prirodna, povijesna i kulturna postignuća određenog područja i ljudi koji na njemu žive. Osim toga, odnosi se i na postignuća koja se pamte (čuvaju) s ciljem ostvarivanja koristi i za buduće naraštaje.⁵

Prema Marasoviću, pojam kulturne baštine odnosi se na „dostignuća što su nam preci ostavili u jeziku i književnosti, graditeljstvu i likovnim umjetnostima, uključujući narodnu umjetnost, u glazbi, kazalištu, filmu, znanosti i u drugim područjima koja zajedno čine ukupnost kulture.“⁶

Još i šire shvaćanje kulturne baštine prenose nam Prott i O’Keefe, navodeći da taj pojam obuhvaća manifestacije ljudskog života koje su odraz određenog pogleda na život i svjedoče o povijesti i valjanosti toga pogleda.⁷

Iz navedenih pokušaja pojmovnog određenja kulturne baštine zaključuje se da se radi o vrlo dinamičnom konceptu. Što će se smatrati kulturnom baštinom, ovisi o društvenim prilikama i trenutnoj kulturnoj svijesti u društvu, ali također i o suvremenim umjetničkim tendencijama.⁸ Pojam kulturne baštine neprestano se dalje razvija te mu se stalno pripisuju nova značenja i vrijednosti.

⁴ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. URL: <http://www.minkulture.hr/default.aspx?id=6> (30.08.2019.)

⁵ 1 Jelinčić, D. A (2008.g) Abeceda kulturnog turizma, Zagreb: Meandarmedia, str. 26

⁶⁶ Marasović, T. Kulturna baština, sv. I, Split 2001., str.9. Usp. također Forrest, C. J. S, International Law and the Protection of Cultural Heritage, London, 2010., str. 1. et seq.

⁷ „The cultural heritage consists of manifestations of human life which represent a particular view of life and witness the history and validity of that view.“; Prott, L. V., O’Keefe, P. J., „‘Cultural Heritage’ or ‘Cultural Property’?“, International Journal of Cultural Property (dalje: IJCP), sv. 1, 1992., str. 307.

⁸ Pallas, N. C., Maritimer Kulturgüterschutz, Berlin, 2004., str. 30.

2.2.Podjela kulturne baštine

Kulturna baština obuhvaća dobra koja se prenose iz generacije u generaciju. Svako dobro kulturne baštine sadrži svoju prepoznatljivost i svoju posebnost iz kulture u kojoj je ono nastalo.

Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja.⁹

Arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru. Nematerijalni oblici kulturne baštine i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština i zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima. Vrijednosti kulturne baštine prepoznajemo kao starosne, povijesne, kulturne, umjetničke i autentične.

Nepokretnu kulturnu baštinu s utvrđenim svojstvom kulturnog dobra čine pojedinačne građevine i /ili kompleksi građevina, kulturno-povijesne cjeline te krajolici. Kolokvijalnim nazivom nepokretna kulturna dobra predstavljaju graditeljsku baštinu od pojedinačne građevine prema cjelini (skupina građevina) odnosno područje (krajolik).¹⁰

2.2.1. Materijalna baština

Materijalna baština obuhvaća građevine, umjetnosti, prirodne resurse koji su se kroz povijest razvijali a pretežito obuhvaćaju spomenike koje je čovjek vlastitim naporima stvorio. Osim povijesnog značenja koje materijalna kulturna baština sadrži, također ima funkciju obrazovanja stanovništva o kulturi i načinu življenja. U ovu skupinu ubrajamo i prirodne ljepote iako nisu djelo čovjeka ali imaju posebnosti koje je potrebno zaštititi kako bi se devastacija takvih prirodnih resursa smanjila. Prema Konvenciji o zaštiti svjetske prirodne i kulturne baštine iz 1972.godine, materijalna baština odnosi se na spomenike, skupine građevina i lokaliteta koji imaju povijesnu, estetsku, arheološku, znanstvenu, etnološku ili antropološku vrijednost.

⁹ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>

¹⁰ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=27>

Definicija materijalne kulturne baštine proizlazi iz više dijelova te je čine:

- spomenici (arhitektonska djela, slikarska djela i spomenička kiparstva, natpisi, strukture arheološkog karaktera, stambene pećine te elementi koji imaju posebnu vrijednost sa znanstvenog, umjetničkog ili povijesnog gledišta)
- skupine građevina (zasebne ili povezane građevine koje prema svojoj jedinstvenosti, arhitekturi ili uklopljenosti u pejzaž imaju veliku vrijednost koja ističe njihovu izuzetnost sa znanstvenog, umjetničkog ili povijesnog gledišta)
- znamenita mjesta (mjesta na kojima je djelovao čovjek, mjesta na kojima je djelovala priroda i čovjek, te arheološka nalazišta koja imaju posebnu vrijednost)¹¹

2.2.2. Nematerijalna baština

Nematerijalna baština po svojoj definiciji predstavlja običaje, vjerovanja, znanja, vještine, pojave duhovnog stvaralaštva koja se prenose predajom, a društva, grupe ili pojedinci prepoznaju ju kao svoju baštinu, a manifestira se osobito kroz: jezik, dijalekte, govore te usmenu predaju ili izričaje; folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, mitologije; tradicijska umijeća i obrte; znanje i vještine vezane uz prirodu i svemir; kulturološke prostore gdje se tradicionalne pučke vrijednosti sreću u povećanoj mjeri te mjesta gdje su se pričale priče, održavali sajmovi, svetkovine ili godišnje procesije.

¹¹ Cattaneo, M., Trifoni, J. (2006) Velika knjiga UNESCO-ove svjetske baštine, Stanek; Varaždin

3. TEORIJSKE POSTAVKE KULTURNOG TURIZMA

Kulturni turizam definira se kao kretanje ljudi izvan njihova mjesta stanovanja uzrokovana kulturnim atrakcijama da bi prikupili nove informacije i iskustva kako bi zadovoljili svoje kulturne potrebe.¹²

Kulturni turizam je kao pojam vrlo srodan u kulturi i usko povezan sa kulturnom baštinom. Postojanje današnje kulturne baštine, kao i buduće, jako je vezano za očuvanje i stvaranje kulturnog identiteta neke destinacije čemu pridonosi kulturni turizam.

Jako je bitno da se precizira koja je razlika između kulturne baštine i kulture zbog toga što je turizam vrlo kompleksna pojava koja je proširila svoje djelovanje i povezala se s raznim drugim sektorima. Kulturna baština bi bio skup svih simbola, vrijednosti, vjerovanja, ponašanja kao što su, odijevanje, umjetnost, običaji te mnogi drugi elementi, a kultura se promatra kao proces i skup svih vrijednosti i bogatstva koji predstavljaju određenu društvenu zajednicu. Pojam kulturnog turizma zahtjeva sjedinjavanje turizma sa segmentom kulture, stoga se ova dva pojma odlično upotpunjuju, a kulturna baština kao sastavni dio kulture, jasno i neizbježno, naveliko pridonosi atraktivnosti određene turističke destinacije te ima velik značaj u razvoju kulturnog turizma.¹³

Kulturni turisti su iskusni putnici koji posjećuju natprosječan broj turističkih atrakcija tijekom putovanja, a često je i njihova profesija povezana s kulturom i umjetnošću.¹⁴ Ova skupina turista bira destinacije koje će posjetiti na temelju kulturnih atrakcija s kojima će se susresti na putovanju. Međutim, turist može posjetiti određenu destinaciju, a da mu kultura nije osnovna motivacija putovanja, te usput sudjelovati u kulturnom životu lokaliteta. Na taj način on ispunjava funkciju kulturnog turista, iako mu je kulturna namjera bila sekundarna.¹⁵

Svjetska turistička organizacija (UNWTO 1985.) definirala je kulturni turizam kao putovanja motivirana kulturom poput studijskih, kazališnih i kulturnih tura, putovanja na festivale i slična događanja, posjete povijesnim lokalitetima, i spomenicima, putovanja, kako bi se proučavala priroda, folklor ili umjetnost te hodočašća

¹² Jelinčić, D.A., 2010. Kultura u izlogu, Meandarmedia, Zagreb

¹³ Dr.sc. Razović M. (2009) Obilježja ponude kulturnog turizma dalmatinskih županija, Turistička zajednica županije Splitsko dalmatinske, Split

¹⁴ Čorak, S. (2006.) Hrvatski turizam: plavo-bijelo-zeleno, Institut za turizam, Zagreb

¹⁵ Jelinčić, D.,A. (2008.) Abeceda kulturnog turizma, Meandarmedia Zagreb, str 43

3.1.Značenje i vrednovanje kulturnog turizma

Kulturni turizam zapažen je onda kada broj međunarodnih putovanja u Europi raste istom stopom kao i posjet muzejima i kulturno – povijesnim spomenicima u razdoblju od 1982., pa sve do 1995.godine. Tadašnja statistika ukazivala je na zaključak da je broj posjeta kulturnim atrakcijama bio proporcionalan rastu broja putovanja, te da je to razlog odlaska ljudi u određene destinacije.

Najbolje rezultate u razvitku kulturnog turizma imaju destinacije koje su imale viziju i želju ali i hrabrost da investiraju u velike projekte. Kao i oni, koji su oglašavanjem, odnosno marketingom, uspjeli privući velik broj stranih investitora i koji su financirali sva ulaganja u kulturni napredak društvene zajednice. Zbog toga, mora se biti svjestan preduvjeta koji se moraju zadovoljiti ali i precizno definirati, te znati što određena destinacija želi zapravo postići razvojem kulturnog turizma.

Budući da kulturni turizam uključuje posjete osoba izvan njihovog stalog mjesta boravka koji su motivirani u cijelosti ili djelomično interesom za povijest, umjetnost, nasljeđe ili stil života lokaliteta, regije, grupe ili institucije. Turisti moraju biti motivirani željom da sudjeluju u kulturnim aktivnostima. Uobičajeno se u teoriji razlikuju tri tipa kulturnog turizma: turizam naslijeđa, povijesni turizam i turizam umjetnosti.¹⁶

Turisti posjećuju povijesna mjesta, građevine, muzeje i galerije. Terminom kulture Eagleton vidi u utjecanju posmodernog, globalnog svijeta. Kultura kao rezultat tog utjecaja može uključivati bilo koju aktivnost koja je u vezi sa životom i životnim stilovima ljudi.

¹⁶ Geić, S. (2011.) Menadžment selektivnih oblika turizma, Sveučilište u Splitu str 315

3.2. Pojam turist i turizam

U ovom poglavlju definiraju se osnovni pojmovi koji su bitni za razumijevanje turizma kao jedne od najprofitabilnijih industrija današnjice. Pojam turizam uistinu je teško determinirati jednom definicijom, stoga su se brojni znanstvenici bavili tom tematikom.

Turizam je djelatnost koja zadire u sve dijelove gospodarskog i društvenog života, potrebno ga je izučavati i promatrati interdisciplinarnim pristupom.

Sve definicije turizma i turista mogu se klasificirati u četiri kategorije:

- Norminalističke
- Gospodarske
- Statističke
- Univerzalne

Norminalističke definicije objašnjavaju bit pojave turizma iz samog imena. Gospodarske definicije nastoje dati objašnjenja i istaknuti značenje turizma kao gospodarske djelatnosti. Statističke definicije svoje uporište nalaze u stalnoj potrebi praćenja turizma, odnosno što točnijeg kvantificiranja ove pojave i njenih efekata.¹⁷ Univerzalne definicije polaze od gledišta da se bit turizma ne može izvoditi samo iz putovanje, odnosno povremene i privremene promjene mjesta boravka i potrošnje, već se moraju uključiti elementi kao što su zdravstvena, obrazovna, politička, kulturna i druga funkcija turizma.

¹⁷ M.Bilen Međunarodna i domaća tržišta roba i usluga. Zagreb Mikrorad, str. 117

4. KULTURNA BAŠTINA U HRVATSKOJ

Područje Hrvatske ima veliku i dugu povijest. Brojni vladari i mnoge borbe hrvatskog naroda rezultirali su miješanjem različitih umjetničkih stilova. Izražavanje tadašnjih ljudi i očuvanost njihovih objekata, spomenika, arhitekture i drugih djela donijelo nam je danas bogatu kulturnu baštinu Hrvatske.

Hrvatska odlikuje velikom raznolikošću kulturne baštine, od prapovijesti do najnovijeg doba. Na našim prostorima mogu se pronaći spomenici antičke Grčke, starog Rima, sredozemna renesansa, ranosrednjovjekovni spomenici, te srednjoeuropski barok. Naši prostori sadrže svjedočanstva iz najranije prapovijesti, kao što su nalazišta neandertalskog čovjeka u blizini Krapine, predrimске ilirske gradine, vučedolska neolitska kultura i mnogo drugih.

Hrvatska ima bogatu kulturnu baštinu. Kulturna baština je skup svih običaja, tradicija i dobara u hrvatskoj povijesti. Kulturna baština, kao zrcalo kulturne raznolikosti, “jedan je od ključnih elemenata za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnih identiteta.”¹⁸ Kulturna dobra Hrvatske, upisana u UNESCO-ov registar svjetske baštine, nedvojbeno pokazuju hrvatsko ravnopravno sudjelovanje u stvaranju naslijeđa čovječanstva.

Osim što posjeduje znamenite atrakcije koja su svojom vrijednošću dospjele na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine, isto tako u svakom djelu se mogu pronaći ostaci naše baštine. Našu povijest vidimo kroz razne ulice, sisteme gradnje i arhitekturu, te u starim gradskim kućama, crkvama, poljima i drugim elementima. Kada bih detaljno pisala o kulturi naše zemlje ovaj rad bi bio jako opširan i velik, jer je na svim našim prostorima vidljiv utjecaj čovjeka kroz povijest. Zato, trebamo znati cijeliti ovu baštinu koju danas posjedujemo, jer ipak njezinom valorizacijom ćemo je uspjeti sačuvati, te obrazovati stanovništvo sa saznanjima odakle potječemo ali i privući turiste koje su zainteresirani za učenje o kulturi.

¹⁸ Usp. Kusin, Vesna. Hrvatski spomenici svjetske baštine. // Hrvatski iseljenički zbornik (2004). URL: <http://www.matis.hr/zbornici/2004/hr/bas1.htm> (2012-08-13)

4.1. KULTURNA BAŠTINA POD ZAŠTITOM UNESCO-A

U Hrvatskoj postoji ukupno 27 dobra koja su upisana u kulturnu baštinu koja je zaštićena od strane UNESCO-a, od čega je 10 materijalna kulturna baština (nepokretna kulturna dobra), a 17 nematerijalnu kulturnu baštinu.¹⁹

Republika Hrvatska upisala je nematerijalna kulturna dobra na sva tri UNESCO-ova popisa nematerijalne kulturne baštine:²⁰

- Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva, dvoglasje tjesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja, fešta sv.Vlaha, godišnji proljetni ophod kraljice ili Ljelje iz Gorjana, godišnji pokladni ophod zvončari s područja Kastavštine, Procesija Za Križen, umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog Zagorja, Sinjska alka, Medičarski obrt na području sjeverne Hrvatske, Bećarac, Nijemo kolo, klapsko pjevanje, mediteranska prehrana, Međimurska popevka, umijeće suhozidne gradnje
- Popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita (glazbeni izričaj ojkanje)
- Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta (Ekomuzej Batana)

4.2. Materijalna kulturna baština

Deset svjetskih najznačajnijih dijelova kulturne baštine Hrvatske uključuju: povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača, Stari grad Dubrovnik, Nacionalni park Plitvička jezera, Kompleks Eufrazijeve bazilike u povijesnom središtu Poreča, Povijesni grad Trogir, Katedrala Svetog Jakova u Šibeniku, Starogradsko polje Hvar, stećci, obrambeni sustavi Republike Venecije 16.i 17.st. u Zadru i Šibeniku, bukove prašume i izvorne bukove šume Karpata i drugih regija Europe, zaštićeni su kao dio svjetske baštine UNESCO-a.

¹⁹ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7243>

²⁰ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=21771>

4.2.1. Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača (1979.)

Među prvom baštinom koja je svrstana na UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine ubraja se Dioklecijanova palača u gradu Splitu 1979.godine. Dioklecijan je bio običan vojnik koji je 284.godine proglašen carem. Područje palače je u tadašnjem vremenu bilo mjesto marljivog rada i stanovanja predaka što se vidi prema raspodjeli splitskih ulica, prema raznim arheološkim nalazištima i rimskoj zemljišnoj podjeli koja je bila unutar Dioklecijanove palače.

Posebnost ovoga povijesnog grada očituje se u zajedništvu i prisutnosti dijelova veličanstvene kasnoantičke građevine, te njezinoga trajnog pregrađivanja i prilagođavanja i, u zreлом srednjem vijeku, obogaćivanja novogradnjama romaničkoga, gotičkoga i renesansnoga sloga.

Rimski car Dioklecijan sagradio je početkom 4. stoljeća, u blizini njegove rodne Salone, na području ondašnjeg naselja *Aspalathos*, golemu palaču kao kombinaciju karakterističnih kasnoantičkih formi - raskošne i bogato ukrašene vile i vojnog tabora, utvrđenog kulama i zidinama. Kada je početkom 7. stoljeća Salona razrušena, preživjeli stanovnici sklonili su se u palaču koja je zbog novih i sve većih potreba prerasla u grad. Palača cara Dioklecijana, po očuvanosti cjeline i pojedinih izvornih dijelova, jedno je od najznačajnijih djela kasnoantičke arhitekture.²¹

Važno je reći da je ova antička palača spoj utvrda u kojoj su se nalazili segmenti helenističkog grada i vladarska rezidencija, kao i istaknuta djela arhitektonske gradnje što se može primijetiti kod carevog stana i hramova. Palača je izuzetan povijesno-umjetnički spomenik kulturne baštine te je i danas u jakom dobrom stanju, turistički valoriziran i iskorišten, te možemo reći da je ovi kompleks jedinstven i jedan od najbolje sačuvanih svoje vrste na svijetu. Također, moramo spomenuti i katedralu sv. Dujma koja sagrađena je između 295. i 305. godine, a ona je i mauzolej cara Dioklecijana i ujedno i najstarija katedrala na svijetu.

Plan upravljanja povijesnim kompleksom Splita s Dioklecijanovom palačom započeo je 2007., te završen u ožujku 2010. Plan je bio pod stalnim kritikama²², te je 2016. usvojen Nacrt prijedloga Plana upravljanja.

²¹ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249> (30.08.2019)

²² <https://stav.cenzura.hr/gdje-je-nestao-plan-upravljanja/>

4.2.2. Stari grad Dubrovnik (1979.)

Cijeli grad Dubrovnik predstavlja povijesni spomenik sa značajnim primjerima fortifikacijske arhitekture (gradske zidine s tvrđavama, kulama i bastionima 12.-17. st.), gotičko- renesansnim crkvama, samostanima, palačama i fontanama.

Grad se razvio iz naselja na stijeni u koje su početkom 7. stoljeća pristigle izbjeglice iz obližnjeg Epidaura, a konačnu prostornu ekspanziju, definiranu jakim obrambenim sustavom, doseže koncem 13. stoljeća. Tijekom narednih stoljeća (sve do 1814.), zahvaljujući razvijenom pomorstvu, trgovini i vještoj diplomaciji, uspio je zadržati samostalnost i političku slobodu te postati jedna od pomorskih velesila na Mediteranu. Osim stečenoga materijalnog bogatstva, ostvaruje i vrhunske duhovne vrijednosti u svim sferama kulture življenja, znanosti i umjetnosti.²³

U srednjem vijeku Dubrovačka Republika mogla je konkurirati Mletačkoj republici, te je postizala brojna dostignuća. Dubrovačke zidine su jedan od najprepoznatljivijih dostignuća cijelog Jadrana koje su ujedno i obilježje grada. Sačinjene su od utvrda, kula i tvrđava, a dugačke su 1940 metara i omeđuju staru gradsku jezgru.

Dubrovnik je također jedan od prvih koji su bili na popisu svjetske kulturne baštine jer cijela gradska jezgra predstavlja neopisivu kulturnu vrijednost. Uz zidine i tvrđave u gradu se nalaze još i brojne palače, kao što je palača Spozna i Knežev dvor. Do izražaja još dolaze i crkva sv Vlahu, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije, te franjevački i dominikanski samostan.

Dubrovnik se svijetu predstavlja kao kulturna destinacija, koju uz spomeničko blago krase i niz izvrsnih festivala, prestižnih likovnih događanja, koncertno-zabavnih projekata na otvorenome kao i iznimni umjetnici, vrhunski vaterpolisti. Kulturna ponuda grada stalno se obogaćuje, gosti Dubrovnika tragaju za visokokvalitetnim doživljajima te je velik broj turista motiviran upravo odabirom kulturnih manifestacija i neponovljivih doživljaja koje grad pruža. Službene stranice grada su dostupne na više jezika, te pružaju razne informacije.

Dubrovnik je u 2018. posjetilo 1.271.657 turista, što je za 8% više nego u 2017. godini.

²³ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249>

4.2.3. Nacionalni park Plitvička jezera (1949.)

Ovaj park svoju ljepotu i nenadmašnu atraktivnost zahvaljuje geološkom procesu koji u krškom krajoliku, taloženjem sedre kroz tisućgodišnja stvara prirodne barijere, uz formiranje 16 stepenastih, većih i nekoliko manjih riječnih jezera, međusobno povezanih slapovima, od kojih je Veliki slap sa svojih 78 metara najveći u Hrvatskoj.²⁴

U procesu stvaranja barijera, koji traje i danas, važnu ulogu imaju sedrotvorne biljke, alge i mahovine, što ga čini iznimno osjetljivim biodinamičkim sustavom. Specifičnost parka su i sedrene spilje, nastale unutar sedrenih barijera. Ukrašene su sedrenim tvorevinama, ali i stalaktitima i stalagmitima raznolikih boja koje potječu od mahovina i algi, često skrivenih ispod slapova. Bogatstvo i raznolikost flore i faune na relativno maloj površini Parka predstavlja također svojevrsan fenomen. 2015. godine NP Plitvička jezera posjetilo je 1.357.304 turista, a u 2016. 1.429.228 turista, što je porast za 5,3%. Tijekom 2017. zabilježen je porast u odnosu na prethodne godine.

U prvih pola godine 2019. prodano je 625.000 ulaznica. U najopterećenijim danima Plitvice tako može obići 14.300 posjetitelja dnevno. Prevelika posjećenost, preizgrađenost i odvodnja velika su ekološka prijetnja Parku, zbog čega je UNESCO zaprijetio da se stanje mora poboljšati kako bi Plitvička jezera ostala na listi svjetske prirodne baštine.

Budući da je zaštita prirode osnovna djelatnost Javne ustanove NP Plitvička jezera, usvajanjem novog Plana upravljanja posjetiteljima se želi ograničiti broj posjeta u ljetnoj turističkoj špici na najviše 10.000 dnevno.

Plan upravljanja NP Plitvička jezera donesen je 2007. godine, te je u tijeku izrada Nacrta Plana za razdoblje 2019.-2028.

²⁴ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249>

4.2.4. Kompleks Eufrazijeve bazilike u povijesnom središtu Poreča (1997.)

Episkopalni kompleks u središtu Poreča, koji je sredinom 6. stoljeća dao podignuti biskup Eufrazije, najsačuvaniji je kompleks u kojemu se očituje spoj ranokršćanskih i bizantskih elemenata.

25

Porečki katedralni sklop započeo se graditi još u prvim desetljećima 4. stoljeća, a kulminaciju je doživio izgradnjom bazilike, u 6. stoljeću, kada je biskup Eufrazije temeljito preuređio katedralu i episkopiju. Arhitektonske osobitosti spoja ranokršćanske i bizantske umjetnosti, stupanj očuvanosti sklopa, a posebno nenadmašni mozaici iz svih faza, s vrhunskim u glavnoj apsidi bazilike, ostvaruju umjetničko zajedništvo najviše razine. Glavni objekt čini trobrodna bazilika uz koju je prostrano dvorište (atrij), na čijoj se zapadnoj strani nalazi osmerostrana krstionica (baptisterij).

Eufrazijeva bazilika skladno se uklapa u jezgru grada Poreča, a zbog dobre očuvanosti ona je danas reprezentativan spomenik kasnoantičke i ranobizantske arhitekture na području Hrvatske te je zbog toga upisana u UNESCO-ov popis svjetske kulturne baštine.)

Plan upravljanja katedralnim kompleksom – Eufrazijom u Poreču donesen je u ožujku 2014.

4.2.5. Povijesni grad Trogir (1997.)

Srednjovjekovni grad Trogir izvanredan je primjer kontinuiteta naselja tijekom 4000 godina i, kao takav, jedan od najstarijih gradova na Mediteranu. Podignut je kao grčka kolonija, a današnje gusto romaničko gradsko tkivo čuva u svojoj osnovi helenističku, a potom rimsku matricu.

26

U 13. i 14. stoljeću, zapadno od ovalnog prstena romaničkoga grada, dograđen je Borgo-Varoš, a sredinom 15. stoljeća dovršena je gradnja velikog kaštela Kamerlengo, na jugozapadnom uglu. Vrhunac gradnje očituje se u privatnim, stambenim, javnim i kulturnim građevinama ranoga i zreloga srednjeg vijeka, od kojih je nekoliko desetaka sačuvanih patricijskih kuća i sklopova često obilježeno arhitektonskom plastikom visoke klesarske vrsnoće.

²⁵ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249>

²⁶ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249>

Posebno valja spomenuti katedralu sv. Lovre, s vrhunskim romaničkim kiparskim ciklusom glavnog portala majstora Radovana - najmonumentalnijeg djela romaničko-gotičkog stila u Hrvatskoj.

U Trogiru se nalaze i drugi povijesni objekti koji mu daju na važnosti i koji upotpunjuju grad kulturnom baštinom, te kao takav mora imati visok stupanj zaštite kako bi se povijesno naslijeđe prenosilo na sljedeće naraštaje. Ostala baština grada Trogira je benediktinski samostan sv. Nikole iz 1066.godine kao i dominikanski samostan iz 1265.godine. Povijest Trogira još čine samostan franjevac i romanička crkva sv. Ivana Krstitelja. Možemo reći da cijela kulturna baština ovog grada je velika i trebalo bi je znati cijeniti i valorizirati, zbog toga je svrstan na popis kulturne baštine pod zaštitom UNESCO-a.

Prema sporazumu između Grada Trogira i Pučkog otvorenog učilišta Grad dobiva 65% sredstava, a Učilište 35, od čega je dio sredstava namijenjen za komunalno opremanje i održavanje kule Kamerlengo.

Statistički podaci Turističke zajednice Grada Trogira ukazuju na činjenicu da je broj noćenja u 2018. povećan u odnosu na 2017. za 25%, a broj dolazaka za 19%. U 2017. broj dolazaka iznosio je 130 800, dok je noćenja bilo 561 000. Podaci ukazuju na stalno povećanje broja turista.

4.2.6. Katedrala Svetog Jakova u Šibeniku (2000.)

Ova jedinstvena građevina, koja je u sebi objedinila gotičke i renesanse karakteristike, rađena je prema projektu Jurja Dalmatinca, a dovršio ju je Nikola Firentinac, početkom 16. stoljeća.

Na kamenoj katedrali posebno se ističu svod i kupola s inovativnim tehničkim rješenjima, od međusobno utorenih kamenih ploča, a organska stopljenost arhitekture i skulpture najviše se očituje u frizu na apsidi s nizom od 74 isklesane glave izrazito portretnih karakteristika koje ulaze u red najznačajnijih graditeljskih ostvarenja toga vremena.²⁷

Zimi je katedrala otvorena svaki dan od 08. 30 -12. 00 te od 16. 00 - 20.00, a u ljeti otvorena cijeli dan od 08. 30 - 20.00.

²⁷ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249>

4.2.7. Starogradsko polje, Hvar (2008.)

Kulturni krajolik plodnoga Starogradskog polja na otoku Hvaru, u gotovo neizmijenjenoj upotrebi od vremena grčke kolonizacije, predstavlja najbolje očuvani grčki sistem podjele poljoprivrednoga zemljišta na Mediteranu.

Grci s otoka Pharosa kolonizirali su 384. godine prije Krista jadranski otok Hvar i na njemu utemeljili naselje Pharos, koje i danas traje kao Stari Grad. Na pripadajućem prostranom polju sačuvana je antička podjela poljoprivrednog zemljišta u 75 parcela (tzv. hora).

Unutar njih, ždrijebom su se dobivale i suhozidima omeđivale manje čestice, na kojima se i danas uzgajaju povijesne, izvorne, mediteranske kulture vinove loze, maslina i lavanda.

Javna ustanova Agencija za upravljanje Starogradskim poljem je ustanova čiji su osnivači Ministarstvo kulture, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i vodnog gospodarstva, Općina Jelsa i Grad Stari grad. Cilj Agencije je očuvanje, unapređenje i turističko vrednovanje Starogradskog polja.²⁸

Poljoprivredni dio Starogradskog polja ostao je u kontinuiranoj upotrebi, a neke se biljke uzgajaju 2400 godina. Poljoprivredni plan Polja i njegov okoliš primjer su uspjeha tradicionalne obrade zemlje koje je danas u opasnosti zbog modernih tehnologija i deruralizacije.

4.2.8. Stećci – srednjovjekovni nadgrobnici (2016.)

Tijekom 40. zasjedanja UNESCO-ova Odbora za svjetsku baštinu u lipnju 2016. u Istanbulu, donesena je odluka da se odabrani lokaliteti sa stećcima upišu na istu svjetske baštine UNESCO-a. Upisano je 28 lokaliteta (Bosna i Hercegovina 20, Hrvatska 2, Crna Gora 3 i Srbija 3).

Stećci su srednjovjekovni monolitni kameni spomenici. Pojavljuju se od druge polovice 12. st., njihova prva faza traje tijekom 13. St., te se intenzivno klešu i ukrašavaju u 14. i 15. st. U 16.st. izrada stećaka postupno nestaje.

Nalaze se na gotovo cijelom području današnje Bosne i Hercegovine, u južnim dijelovima Hrvatske, sjeverozapadnim dijelovima Crne Gore i zapadnim dijelovima Srbije. Od oko 70.000

²⁸ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249>

evidentiranih stećaka na otprilike 3300 lokaliteta, u Bosni i Hercegovini nalazi se oko 60.000, u Hrvatskoj oko 4400, u Crnoj Gori oko 3500 i u Srbiji oko 4100 stećaka.

Hrvatski su lokaliteti Dubravka – Sv. Barbara u Konavlima i Cista Velika – Velika i Mala Crljivica u Imotskoj krajini.²⁹

Na teritoriju Republike Hrvatske stećke nalazimo ponajviše u zaleđu dalmatinske obale (a ponegdje i na samoj obali), od Konavala do sjeverne Dalmacije, te južnom i središnjem dijelu Like. Posebno su česti u okolici Dubrovnika, oko ušća Neretve, u Makarskom primorju te Vrgoračkoj, Imotskoj i Sinjskoj krajini. Danas je u Hrvatskoj poznato više od 400 lokaliteta sa stećcima.

4.2.9. Obrambeni sustavi Republike Venecije 16. i 17. stoljeća u Zadru i Šibeniku (2017.)

U Venecijanski obrambeni sustav 16. i 17. stoljeća Hrvatska se upisala zajedno s Italijom i Crnom Gorom. Upisano dobro, u koje ulaze obrambeni sustav Zadra i šibenska tvrđava sv. Nikole, predstavljaju organizaciju, oblikovanje, adaptaciju i provedbu inovativnog alla moderna modela vojne arhitekture čija je svrha bila obrana trgovačkih putova i luka na Jadranu i istočnom Mediteranu.

Višenacionalnu nominaciju još čine utvrđeni grad Bergamo, utvrđeni grad Peschiera del Garda i grad-tvrđava Palmanova u Italiji, te Grad Kotor u Crnoj Gori.

Navedenih šest komponenti transnacionalnog serijskog kulturnog dobra venecijanskog sustava obrane sadrže atribute izvanredne univerzalne vrijednosti, uključujući njihovu tipološku raznolikost, vizualni integritet i stanje očuvanosti.

4.2.10. Bukove prašume i izvorne bukove šume Karpata i ostalih regija Europe (2017.)

Višenacionalna nominacija bukovih prašuma i izvornih bukovih šuma Karpata i ostalih regija Europe, koju se Hrvatska upisala zajedno s Albanijom, Austrijom, Belgijom, Bugarskom, Italijom, Rumunjskom, Slovenijom, Španjolskom i Ukrajinom.

²⁹ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249>

Riječ je o 1289,11 hektara bukove šume koja se u Nacionalnom parku Sjeverni Velebit nalazi u Strogom rezervatu „Hajdučki i Rožanski kukovi“ te 2031,87 hektara šume na lokacijama Suva draga-Klimenta i Oglavinovac-Javornik u Nacionalnom parku Paklenica.

Upis na Popis svjetske baštine potvrđuje da se prirodnim ljepotama Hrvatske upravlja s ciljem zaštite za buduće naraštaje i da je Hrvatska po bioraznolikosti među najbogatijim europskim državama.

Uz glavni cilj očuvanja ostataka drevnih i iskonskih bukovih šuma, ostali zajednički ciljevi su: uspostava i provođenje zajedničkog praćenja stanja, provedba prekograničnih istraživačkih projekata, komunikacija, edukacija i podizanje razine svijesti javnosti te održivi turizam i održivi razvoj.

4.3. Nematerijalna kulturna baština

Nematerijalna kulturna baština ne predstavlja samo običaje već i zanat, jezik kao sredstvo sporazumijevanja koji se prenosi s generacije na generaciju, ples i dr. Pod nematerijalnu kulturnu baštinu spadaju i običaji za koje ljudi nisu ni svjesni da su dio tradicije. Nematerijalna kulturna baština je živa, ona se stalno mijenja, a najbolji primjer su narodni običaji. Upravo zbog toga važno je njegovati narodne običaje i prenositi ih na mlađe generacije kako ne bi izumrli.

Republika Hrvatska upisala je nematerijalna kulturna dobra na sva tri UNESCO-ova popisa nematerijalne kulturne baštine:³⁰

³⁰ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=21771>

Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva:

- čipkarstvo,
- dvoglasje tijesnih intervala Istre i Hrvatskog primorja,
- festa sv. Vlaha, Dubrovnik
- godišnji proljetni ophod kraljice ili Ljelje iz Gorjana,
- godišnji pokladni ophod zvončari s područja Kastavštine,
- Procesija Za Križen,
- umijeće izrade drvenih tradicijskih dječjih igračaka s područja Hrvatskog Zagorja,
- Sinjska alka,
- Bećarac
- klapsko pjevanje,
- mediteranska prehrana,
- Međimurska popevka,
- umijeće suhozidne gradnje

Popis nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita:

- glazbeni izričaj ojkanje

Registar dobrih praksi očuvanja nematerijalne kulturne baštine svijeta:

- Ekomuzej Batana³¹

³¹ Ministarstvo kulture <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=7249>

5. VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE

U Republici Hrvatskoj postoje stvarne, ali nedovoljno iskorištene mogućnosti primjene i razvoja kulturne baštine. Kako bi se pospješio ekonomski razvoj potrebno je utvrditi specifičnosti i potencijale hrvatske kulturne baštine. Naime, treba se učinkovito upravljati kulturnom baštinom, te na taj način utjecati na ukupni razvoj, te voditi računa o nužnosti očuvanja svih karakteristika određene baštine i njenog okruženja.

Valorizacija, odnosno procjena dobara je vrlo bitan čimbenik koji služi kao uporište za stvaranje konkurentnih prednosti te ističe važnost baštine stvarane tijekom povijesti, jer ona pokriva mnogo aspekata života zajednice, kako prošlih tako i sadašnjih. Valoriziranje kulturne baštine može se postići na mnoge načine, svaki način će povećati atraktivnost destinacije što je važno za razvoj u ekonomskom, turističkom, kulturnom, socijalnom i ekološkom smislu.

Mnogo je primjera gdje se pokazalo da je kultura važno sredstvo revitalizacije, odnosno regeneracije ne samo pojedinih objekata već i čitavih četvrti, odnosno gradova. Zahvaljujući mnogobrojnim pozitivnim učincima, koji se uz primjenu kulture u turističke svrhe mogu ostvariti, sve veći broj destinacija intenzivira valorizaciju kulturnih resursa, smatrajući da će na taj način ostvariti veći opseg turističkih aktivnosti, očuvati baštinu, a samim time i maksimizirati profit. Valorizacijom kulturne baštine utvrđuje se vrijednost promatranog resursa, odnosno vrednuje se njegova prostorna i sadržajna osnova, kako bi se ocijenila mogućnost njegove upotrebe u turističke svrhe. Resursi koji se valoriziraju za cilj imaju zadovoljiti potrebe turističke potražnje i povećati cjelokupnu turističku aktivnost na određenom području.³²

Kod marketinškog pristupa valorizacije kulturne baštine ima mnogo potencijala za unapređenje politike proizvoda i/ili usluga u funkciji razvoja turizma. Svaki proizvod mora biti prilagođen potencijalnim potrošačima jer on zadovoljava društvene kriterije ali bi se trebalo izvršiti istraživanje tržišta, čija će analiza utvrditi za koje proizvode ili usluge kulturne baštine postoji potražnja.

Način prezentacije i organizacija kulturne baštine treba prilagoditi potrebama turističkog tržišta. Posjetiteljima se treba obogatiti cjelokupni doživljaj te na taj način povećati njihovu potrošnju.

³² Magaš, D. (2008), Destinacijski menadžment – Modeli i tehnike. Opatija: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za turistički i hotelski menadžment u Opatiji, str. 14.-20.

Dostupnost kulturne baštine ne odnosi samo na vremensku i fizičku, već i na dostupnost informacija o određenoj atrakciji. Trebamo gostima ponuditi dodatne usluge. Ako bi došlo kod određenih izmjena, odnosno prilagodba u proširenju usluga, radnom vremenu, učinkovitu promociju te bolju suradnju s turističkim sektorom, kulturna dobra bi bila spremna za valorizaciju u funkciji turizma.

Hrvatska kulturna baština može pridonijeti unapređenju ekonomskog razvoja ali se mora pronaći adekvatan pristup za povećavanje konkurentnosti, te životnog standarda. Prateći iskustva drugih zemalja zaključujemo da elementi baštine zahtijevaju dugotrajne i intenzivne pripreme, a kasnije i održavanje. Turistička valorizacija kulturne baštine jedan je od selektivnih oblika turizma koji može hrvatskom gospodarstvu dati dugoročnu veliku prednost. Na taj se način privlače turisti veće platežne moći, geografski se proširuje potražnja izvan glavnih turističkih središta, te produljuje sezona pri čemu se turistu nudi veći, dulji i kvalitetniji boravak u destinaciji.

Kulturna baština važan je element prezentacije prostora, nositelj identiteta određene ljudske zajednice te jedan od najvažnijih resursa kulturnoga turizma koji osmišljenom turističkom valorizacijom može postati pokretač razvoja područja. Istraživanje kulturne baštine u kontekstu kulturnoga turizma novijega je datuma u Hrvatskoj, jednako kao i pojava kulturnoga turizma koji je posljednjih dvadesetak godina postao globalni fenomen.

5.1.Zadar kao turistička destinacija

Turistička destinacija može se definirati kao neko administrativno ili geografsko definirano područje koje turisti posjećuju zbog određenih prednosti koje im pruža a koje nisu dostupne u mjestima njihovog stalnog boravka. Obilježavaju ih atributi kao što su njezina privlačna snaga destinacije, intenzitet posjeta turista, turistička potrošnja koja se ostvaruje u destinaciji, itd. turisti su u destinaciji privučeni mogućnošću destinacije da zadovolji njihove potrebe koje nije moguće zadovoljiti u mjestima njihovog stalnog boravka.³³ Destinacija je određena vrstom njenih turističkih resursa kao i kvalitetom i njihovom privlačnom snagom.

³³ Vukonić B. (1995): Smisao i objašnjenje pojma turističke destinacije str 66.

Koristi koje turistička destinacija pruža turistima odrednice su njezine turističke atraktivnosti. Što je veće uvjerenje pojedinca da će određena destinacija zadovoljiti njegove ili njezine potrebe, to je veća vjerojatnost da će upravo ona biti izabrana kao potencijalna turistička destinacija.³⁴

Prema Cooper et al. (2008, u Candela i Figini, 2012, p. 86) turistička destinacija sastoji se od sljedećih pet elemenata:

- Atrakcije - oko njih se vrti cijela svrha destinacije. Tu spadaju prirodni, umjetni, kulturni i/ili s manifestacijama povezani resursi koji ispunjavaju i upotpunjavaju cilj putovanja.
- Receptivni sadržaji – odnose se na objekte za smještaj i ugostiteljstvo, trgovine, zabavne sadržaje i ostale usluge.
- Pristupačnost – dobre prometne veze s emitivnim tržištima su od velike važnosti za održavanje uspješnosti destinacije, jer one smanjuju udaljenost između emitivne i receptivne regije.
- Infrastruktura – ona uključuje bilo koji tip podzemne ili nadzemne gradnje koja predstavlja bazu za bilo koju aktivnost, ne samo turistički povezanu.
- Pomoćne usluge – ovdje spadaju marketinške, informacijske, razvojne i koordinacijske aktivnosti koje mogu postojati kao organizacije javnog, privatnog ili kombiniranog karaktera.

Destinacijski menadžment zauzima središnji strateški položaj, i to da bi uspio povezati različite dionike u turizmu, koji često djeluju kao zasebni entiteti. Cilj je kvalitetnije upravljanje cjelokupnim destinacijskim sustavom. DMO treba voditi i koordinirati sve destinacijske elemente:

- Atrakcije, pristupačnost, sadržaju, imidž, ljudski resursi i cijena su podržani od strane marketinga, koji služi za privlačenje posjetitelja u destinaciju.
- Da bi se ispunila i nadmašila očekivanja tih posjetitelja neophodno je ostvariti pružanje proizvoda i usluge „na licu mjesta“.

³⁴ Križman Pavlović D. (2008): Marketing turističke destinacija Mikrorad, Zagreb str 52.

- Kao dobru podlogu navedenim aktivnostima, DMO je dužan osigurati pogodno okruženje – fizičko, ekonomsko i društveno, u kojemu se turizam razvija (WTO 2007)

Atraktivnost turističke destinacije obuhvaća prirodnu i društvenu atrakciju koju turisti žele vidjeti, također odražava vjerovanje i osjećaje koje pojedinac ima o nekoj turističkoj destinaciji. Za mjerenje aktivnosti turističke destinacije koristi se pojam važnosti turističkih proizvoda destinacije zbog kojih bi turisti posjetili tu destinaciju.

5.2. Turistički potencijal Zadra

Zadar je grad duge i bogate povijesti. Sve do 1918. godine predstavljao je glavni grad austrijske krunske zemlje Dalmacije, a u njemu se nalazio i pokrajinski Dalmatinski Sabor.

Zadar je grad na važnom geografskom i geostrateškom položaju, luka koja je pružala zaštitu brodarima na putu iz luka sjevernog Jadrana, u prvom redu iz Venecije prema Levantu, a bio je i važno trgovačko i administrativno središte. To je uvjetovalo da su ga posjećivali i u njemu kraće ili duže boravili razni trgovci, osvajači, poklisari, putnici, hodočasnici, upravitelji, crkvena lica, znanstvenici i književnici.³⁵

Zadar je grad bogate povijesti i raznovrsnih novostvorenih atrakcija. O tome govore autori kada opisuju Zadar te kazuju kako je to grad s iznimnom poviješću i izuzetno vrijednim kulturnim naslijeđem. Kao urbano središte sjeverne Dalmacije, Zadar je kulturni, administrativni, politički i privredni centar regije. Lako je dostupan morem, kopnom i zrakom. Osim toga, autori spominju i kako se turistički razvoj Zadra može zahvaliti brojnim gradskim kulturnim i povijesnim atrakcijama te na iznimnom bogatstvu prirodnih resursa. Navodi se kako je grad, okružen povijesnim zidinama „prava riznica arheološkog i spomeničkog blaga antičkog, srednjovjekovnog i renesansnog razdoblja kao i suvremenih arhitektonskih ostvarenja kao što su Morske orgulje i Pozdrav Suncu“³⁶.

³⁵ Petricioli, I.: Stari Zadar u slici i riječi, Narodni muzej: Forum, Zadar, 1999., p. 5

³⁶ Artić; B.: Unaprjeđenje turističke ponude, Grad Zadar, 2016., <http://www.grad-zadar.hr/unaprijedenjeturisticke-ponude>

Grad je površine 194,02 km² što čini 5,26% ukupne površine Zadarske županije. Ukupna dužina morske obale iznosi 312,54 kilometara, od čega na kopneni dio otpada 28,57 kilometara, a na otočni dio 283,97 kilometara.³⁷

Na popisu stanovništva 2011., grad Zadar je imao 75.062 stanovnika, od čega u samom Zadru 71.471. U gradu Zadru živi 44,15% od ukupnog broja stanovnika Zadarske županije.³⁸

Grad Zadar kao nositelj turističke ponude Zadarske županije bilježi sve bolje rezultate iz godine u godinu.

Posljednjih godina postoji kontinuirani trend rasta dolazaka i noćenja zahvaljujući, između ostalog, uvođenju nisko tarifnih letova koji povezuju gotovo cijelu Europu sa Zadrom, proširenju smještajnih kapaciteta, kvalitetne promocije, ali i organizacije vrlo atraktivnih ljetnih manifestacija i koncerata.

Prema navedenim statističkim podacima sasvim je vidljiva velika uloga turizma u cjelovitom gospodarskom razvoju grada Zadra. Zahvaljujući uvođenju, prethodno spomenutih, nisko tarifnih letova koji povezuju Zadar sa Europom, Zračna luka Zadar ostvaruje znatan i kontinuirani rast broja putnika od 2007 do danas, što znatno utječe na turizam grada. Nisko tarifne kompanije zaslužne su i za jaču promotivnu kampanju koja je i rezultirala uspješnim turističkim prometom. Međutim, glavni problem daljnjeg razvoja turizma grada Zadra, kao i u ostatku Hrvatske leži u sezonskoj karakteristici turizma i konkurentnosti u odnosu na ostale destinacije.

Prema podacima Turističke zajednice Zadar u 2018., u Zadru je ukupno boravilo 542.859 turista, od čega 67.270 domaćih i 475.589 stranih gostiju.

Noćenja je ostvareno 1.974.163, od čega 218.453 domaćih gostiju i 1.755.710 stranih gostiju.

³⁷ Razvojna agencija Zadarske županije, ZADRA d.o.o., (2013), Strategija razvoja grada Zadra 2103 – 2020, str. 13. dostupno na: <http://www.grad-zadar.hr/strategija-razvoja-grada-zadra-20132020-733/> [03.09.2019.]

³⁸ Državni zavod za statistiku (2019), Kontingenti stanovništva po gradovima – Popis 2011.

Tablica 1. Dolasci turista 2017/2018

DOLASCI 2017.			DOLASCI 2018		
Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
61.403	405.178	466.581	67.270	475.589	542.859

Tablica 2. Noćenja turista 2017/2018.

NOĆENJA 2017.			NOĆENJA 2018.		
Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
61.403	201.909	1.559.825	218.453	1.755.710	1.974.163

5.3. Kulturna baština u Zadru

Kulturna baština Zadra i regije, od najstarijih vremena do nedavne prošlosti, bogata je i vrlo vrijedna. U Zadru se mogu pronaći ostaci iz stare antike, starokršćanskog pa sve do ranog srednjeg vijeka.

Iz svih povijesnih razdoblja sačuvane su brojne crkve i spomenici kulture na kojima su vidljiva umjetnička graditeljstva svih stilova, od rimskog doba preko srednjeg vijeka do modernog graditeljstva. Njih 70-ak nalazi se u samoj povijesnoj jezgri grada, dok njegovi ostali dijelovi s užom i širom okolicom broje preko 600 nepokretnih spomenika kulture.

Povijesna jezgra Zadra smještena je na izduženom poluotoku. Naselje Liburna (grč. Idassa) u 1. st. pr. n. e. postaje rimska kolonija Iader. Antički raster grada sačuvao se do danas. Glavna uzdužna i glavna poprečna ulica zatvaraju prostor gradskog trga - foruma. U ranokršćansko doba je izgrađen episkopalni kompleks s katedralom, baptisterijem, i episkopijem. Crkva sv. Donata najvrjedniji je primjer predromaničkog graditeljstva. Crkva, kapitul i zvonik sv. Marije, crkva sv. Krševana i sv. Stošije su primjeri romaničkog stila. Gotički je stil zastupljen u

crkvama sv. Frane, sv. Dominika i sv. Mihovila. Gradske zidine su iz razdoblja renesanse. 60% povijesne jezgre srušeno je u II. svjetskom ratu.³⁹

Od srpnja 2017. Zadar je kao grad, spomenik iznimno bogate povijesti i vrlo vrijedne kulturne baštine, čije središte čini stara gradska jezgra smještena na poluotoku i okružena povijesnim zidinama, na popisu svjetske kulturne baštine UNESCO-a.⁴⁰

Upravo su zadarski gradski bedemi dugi tri kilometra koje je u 16. stoljeću podigla Mletačka republika za obranu od Turaka kao dio obrambenog sustava koji omeđuje zadarski poluotok, Zadru priskrbili zaštitu UNESCO-a. Tako je Zadru, riznici prepunoj arheološkog i spomeničkog blaga od antičkog, rimskog i srednjovjekovnog doba, te renesanse, potvrđena univerzalna spomenička vrijednost.

Rimski forum, katedrala i zvonik Sv. Stošije, zvonik i crkva sv. Marije sa samostanskim kompleksom kao i ostali sakralni objekti, brojne palače i trgovi, ali i muzeji i izložbe, te čuvena glavna ulica Kalelarga, samo su neke od znamenitosti ovog tisućljetnog grada živahne i životne atmosfere. U građevnom sklopu crkve i samostana sv. Marije 1972. godine formiran je reprezentativni postav – stalna izložba crkvene umjetnosti, jedna od najvrjednijih izložbi u Hrvatskoj, popularno nazvana “Zlato i srebro Zadra“ dok je Muzej antičkog stakla u Zadru jedinstvena kulturna institucija ne samo u Hrvatskoj već i u svijetu.

5.3.1. Materijalna kulturna baština

Crkva sv. Donata

Crkva sv. Donata simbol je grada Zadra i najpoznatija monumentalna građevina u Hrvatskoj iz ranog Srednjeg vijeka (9. stoljeće).

Crkva sv. Donata okrugla je predromanička crkva koja se do 15. stoljeća nazivala crkva sv. Trojstva, a od tada nosi ime Sv. Donat, po biskupu koji ju je dao sagraditi. Prvi put crkva se spominje sredinom 10. stoljeća u spisima bizantskog cara Konstatina Porfirogeneta. Zbog osebujnog cilindričnog oblika i pomalo robusne monumentalnosti ova građevina pripada najpoznatijim i najznačajnijim europskim predromaničkim crkvama. Po tipu gradnje slijedi

³⁹ <https://www.zadarska-zupanija.hr/o-nama/kulturno-povijesna-bastina>

⁴⁰ <https://www.zadar.hr>

oblike dvorskih crkava kružnog tlocrta od rano bizantskog do karolinškog razdoblja. Ipak, po svojoj gruboj monumentalnosti (*visina 27 metara*), neobičnom cilindričnom obliku i dvostrukim unutrašnjim prostorom ističe se originalnošću, bez nekih izravnih uzora.

Veći dio arhitektonskog ukrasa, kao i monolitni stupovi u crkvi, antičkog su podrijetla i potječu uglavnom s porušenog rimskog foruma. Kada su zbog istraživanja ogoljeni temelji zgrade, ukazao se cijeli niz tambura rimskih stupova na kojima počiva zgrada crkve izgrađena izravno na ostacima foruma.

Danas se njezin prostor zbog izvanrednih akustičnih karakteristika koristi za različite glazbene programe ("Glazbene večeri u sv. Donatu").⁴¹

Forum

Nalazi se ispred crkve sv. Donata i Nadbiskupske palače. Gradski trg iz rimskog vremena, građen od 1. stoljeća pr. Kr. do 3. stoljeća pr. Kr., veličine 45 x 90 m. Forum je inače naziv glavnoga trga svih gradova starog Rima na kojem se odvijao kompletan javni život grada. Prvobitno se na njegovu jugozapadnom dijelu nalazio oko dva metra povišeni kapitolij, usred kojeg se dizao hram posvećen Jupiteru, Junoni i Minervi, a na njegovoj sjeverozapadnoj strani sačuvan je jedan monumentalni stupac, koji je u srednjem vijeku služio kao "stup sramote".

Katedrala sv.Stošije

Najveća katedrala u Dalmaciji. U najstarijim dijelovima je starokršćanska bazilika, a današnji izgled romaničke crkve oblikovan je u 12. stoljeću. Za vrijeme križarske opsade i zauzimanja grada 1202. godine katedrala je bila oštećena, a kasnije obnovljena i produžena. Portali su bogato ukrašeni reljefima. Glavni portal ima u luneti reljef gotičkog stila i posvetni natpis nadbiskupa Ivana iz 1324. godine. Njezin zvonik građen je u 15. i 19. stoljeću, i to uglavnom u stilu neoromanike.⁴²

⁴¹ <https://www.zadar.travel/hr/vodic/povijesni-spomenici>

⁴² <http://benediktinke-zadar.com/grad-zadar/vjera/spomenicka-bastina-grad-zadra>

Crkva sv.Šime

Prvobitno je bila starokršćanska trobrodna bazilika, potom gotička građevina, a kasnije zanimljiv spomenik provincijskog baroka. Na glavnom oltaru je srebrna škrinja sv. Šime iz 1380. godine. Škrinja je zlatarsko djelo velike vrijednosti. Dala ju je napraviti ugarsko-hrvatska kraljica Elizabeta za relikviju sv. Šime. Škrinju je izradio zlatar Franjo iz Milana, nastanjen u Zadru. Južno od crkve nalazi se rimski stup postavljen 1729. godine, a sastavljen je od dvaju stupova gradskog hrama što su se do tada bili sačuvali na kapitoliju na Forumu.⁴³

Crkva i samostan sv.Frane

Najstarija je dalmatinska crkva sagrađena u gotičkom stilu (1283.). Predstavlja tip tzv. gotičke redovničke crkve koju karakterizira jednobrodni prostor s malo podignutim svetištem. U 18. stoljeću crkvi je izmijenjen izgled. Iza glavnog oltara crkve iz 1672. godine nalazi se nekadašnje svetište i u njemu korska sjedala bogato ukrašena rezbarijama u stilu cvjetne gotike iz 1394. godine, rad Giacoma da Borga Sansepolcra. Sakristija, koja se nastavlja na kor, važna je za hrvatsku povijest jer je u njoj sklopljen Zadarski mir između Mletačke Republike i ugarsko-hrvatskog kralja Ludovika Anžuvince, kojim su se Mlečani odrekli svojih pretenzija na Dalmaciju. U uređenoj riznici do sakristije nalazi se umjetnička zbirka crkve s velikim brojem eksponata od kojih je najvrjednije slikano raspelo iz 12. stoljeća. Južno od crkve je renesansni klaustar sagrađen 1556. godine s bogatom bibliotekom.

Crkva i samostan sv.Marije

Smatra se da je Samostan sv. Marije osnovala 1066. godine zadarska plemkinja Čika. Velika trobrodna crkva sv. Marije gradi se 1091. godine u ranoromaničkom stilu. Njezin najljepši dio je zvonik, u originalnoj varijanti romaničkog zvonika tzv. lombardskog tipa. Stalna izložba crkvene umjetnosti s predmetima koji datiraju od 8. do 18. stoljeća jedna je od najvrjednijih u Hrvatskoj.⁴⁴

⁴³ <https://www.zadarska-zupanija.hr/o-nama/kulturno-povijesna-bastina>

⁴⁴ <https://www.zadarska-zupanija.hr/o-nama/kulturno-povijesna-bastina>

Crkva sv. Krševan

Trobrodna bazilika s tri bogato ukrašene polukružne apside, romaničkog stila, ime je dobila po sv. Krševanu mučeniku, zaštitniku grada Zadra. Unutrašnjost crkve krase freske romaničko-bizantskih karakteristika.

Crkva sv. Andrije i sv. Petra

Jednobrodna crkva sv. Andrije odlikuje se jednostavnom fasadom iz 17. stoljeća, te ostacima fresaka romano-bizantskih karakteristika iz kraja 12. stoljeća, dok su južni bočni zid i apsida sagrađeni u 5. stoljeću. Na njezinu apsidu nadovezuje se crkvice sv. Petra s elementima antike.

Ostala baština

Crkva i samostan sv. Mihovila, Crkva Gospe od Zdravlja, crkva sv. Nedjeljice, crkva sv. Dominika ispovjedaoca, crkva sv. Tome apostola, crkva sv. Lovre mučenika, crkva sv. Nikole biskupa, crkva sv. Ilije (jedina zadarska pravoslavna crkva), kapela sv. Dimitrija, Narodni trg, Trg tri bunara, Trg pet bunara, Kneževa palača, palača Grisogono, Providurova palača, palače Nassis i Petrizio, Gradske zidine i mnoge druge znamenitosti.⁴⁵

5.3.2. Nematerijalna kulturna baština

Manifestacija Međunarodno natjecanje pjevačkih zborova Zadar se održava početkom ljeta, a na kojem nastupaju amaterski pjevački zborovi iz raznih dijelova Europe i svijeta. Koncertna sezona Zadar odvija se svake godine od listopada do lipnja kroz više od 20 koncerata. Čine je 4 ciklusa: pretplatnički koncerti, koncerti Zadarskog komornog orkestra, koncerti u ciklusima.

⁴⁵ <http://benediktinke-zadar.com/grad-zadar/vjera/spomenicka-bastina-grad-zadra>

U gradu Zadru također se odvija i niz kazališnih festivala i manifestacija. Festival ulične kulture KalelargArt odvija se na ulicama grada, a objedinjuje plesne, kazališne i performerske izvedbe. Zadarsko kazališno ljeto tradicionalna je ljetna kulturna manifestacija koja se održava od 1995. godine – prvotno kao dramska manifestacija, a zatim kao dramska, glazbena i plesna. Predstave i koncerti odvijaju se u kulturno-povijesnim ambijentima grada Zadra. Od kazališnih festivala u Zadru se održava još i Međunarodni festival suvremenog kazališta Zadarsnova. Što se filmskih festivala tiče svakako treba izdvojiti Avventura film festival Zadar i Međunarodni studentski etnografski filmski festival gdje Zadrani i posjetitelji mogu uživati u uistinu brojnim filmskim naslovima. Svake godine na zadarskoj Rivi se održava manifestacija Noć punog miseca, spoj tradicije, kulture i običaja ovoga kraja – obale, otoka i zaleđa. Za posjetitelje vrlo značajna manifestacija jer mogu upoznati mnoge običaje, tradicionalne nošnje, lokalnu gastronomiju i druge stvari koje su pomalo zaboravljene.

Nematerijalna kulturna baština Zadra očituje se i u mnogim tradicijskim obrtima te bogatom kulturom života i rada. Zadar je poznat po tradiciji proizvodnje Maraschina – likera od višnje maraške koji se prodaje u opletenim bocama. Tradicija izrada keramike otoka Iža ručnim lončarskim kolom dio je zaštićene nematerijalne kulturne baštine, a tipični proizvodi iške keramike su lopiži. Radi se o specifičnim posudama u kojima se na jedinstven način pripremaju riblji i drugi gastronomski specijaliteti. Kazalište lutaka Zadar čuva dugogodišnju tradiciju izrade lutaka i lutkarskih predstava kojom se obogaćuje umjetnički identitet Zadra. Zadar od 14. stoljeća gaji tradiciju barkajola, građana koji još od srednjeg vijeka prevoze, za određenu naknadu, svojim barkama ljude ili teret u gradskoj luci. Zadarski barkajoli su tako i danas jedan od zaštitnih simbola grada Zadra.

Kontinuitet kulture javnog prostora očituje se i u najnovijim arhitektonskim projektima poput prvih Morskih orgulja na svijetu i Pozdrav Suncu koji prerastaju u jedan od novijih simbola grada.

6. SWOT ANALIZA RAZVOJA KULTURNOG TURIZMA

Tablica 3. SWOT analiza za razvoj kulturnog turizma

SNAGE	SLABOSTI
Bogata kulturno-povijesna baština Zadar je prepoznata turistička destinacija Dobar geostrateški položaj Dobar zračni prijevoz i postojanje niskotarifnih linija Stara jezgra sa vrijednim kulturnim resursima Dobra očuvanost kulturnih resursa Grad Zadar UNESCO grad	Slabe marketinške aktivnosti Niska razina znanja o menadžmentu u kulturi Slaba organizacija na lokalnoj razini Loša turistička signalizacija Manjak informacija o kulturnoj ponudi Kratka turistička sezona Ne postoji dugoročni turistički plan za staru jezgru
PRILIKE	PRIJETNJE
Porast interesa za kulturnim turizmom Blizina nacionalnih parkova i parkova prirode Raspoloživost EU fondova za projekte	Nerazumijevanje marketinških aktivnosti Iseljavanje školovanih mladih ljudi Niska razina svijesti o vrijednosti kulturnih dobara Neprikladna prezentacija kulturne baštine Nepovezanost kulturnog i turističkog sektora Zakonodavstvo ne stimulira poslovnu orijentaciju kulturnog sektora grada Zadra.

Iz ove SWOT analize moguće je prepoznati brojne snage i slabosti razvoja kulturnog turizma kao i prijetnje i prilike. Snagama se htjelo prikazati što to Zadar ima ponuditi svojim posjetiteljima, od bogate kulturno – povijesne baštine, geografskog područja, autentičnosti lokacije do dobro očuvanih kulturnih resursa grada Zadra. Kako bi Zadar postao konkurentniji na tržištu potrebno je poraditi na rješavanju svojih slabosti. Prilike ukazuju na postojanje tržišnih potreba koje nisu u potpunosti ostvarene, a njima bi Zadar uz pomoć diferencijacije kulturnog turizma mogao konkurirati drugim gradovima. Na kraju su prijetnje te koje navode postoji li prijetnja Zadru od strane konkurencije i promjenjivih uvjeta u okruženju, te što mu u budućnosti može naštetiti.

7. ZAKLJUČAK

Cilj rada bio je prikazati i objasniti turističku valorizaciju kulturne baštine, s naglaskom na analizu kulturne baštine Zadra. U radu je dan osvrt na važnost turizma kao gospodarskog fenomena koji je sve prisutniji u gospodarstvu Hrvatske, te je istaknut značaj kulturnog turizma kao sve brže rastuće grane turizma.

Koncept održivog turizma danas je prepoznat kao jedan od najperspektivnijih u planiranju razvitka područja s velikim kulturnim i prirodnim potencijalima, a u tome posebno mjesto zauzimaju dobra na Popisu svjetske baštine. Stoga je pravilno upravljanje i iskorištavanje kulturnih i prirodnih resursa, važnosti koju turizam ima u povijesnim gradovima, kao i svijest o potrebi zaštite baštine općenito, jedno od najvažnijih pri planiranju razvitka na takvim područjima.

Kulturni turizam postaje sve značajniji kriterij ocjene kvalitete i stupnja razvijenosti turističke ponude određenog područja.

S obzirom da turizam pridonosi cjelokupnom gospodarskom razvoju, turistička valorizacija kulturne baštine koja je nastajala tijekom niza stoljeća treba biti jedan od primarnih ciljeva.

Grad Zadar jedinstven je po tome što na relativno malom prostoru posjeduje ogroman broj kulturno povijesnih spomenika. Stara gradska jezgra, u kojoj se nalaze iznimno vrijedni kulturni resursi, dobro je očuvana te predstavlja temelj razvoja kulturnog turizma na ovom području. Da bi kulturni resursi ispunili svoj potencijal kroz turizam, potrebno ih je na adekvatan način valorizirati.

Zaključno, grad Zadar postaje sve kvalitetnija turistička destinacija, koja privlači sve veći broj turista iz godine u godinu. Na temeljima bogate materijalne i nematerijalne baštine, Zadar bi u budućnosti trebao postati svjetski poznata destinacija kulturnog turizma.

8. LITERATURA

1. Demonja, D., (2011), *Kulturni turizam – hrvatska iskustva*. Zagreb: Institut za međunarodne odnose.
2. Geić, S. (2002), *Turizam i kulturno civilizacijsko naslijeđe*. Split: Veleučilište u Splitu.
3. Geić, S. (2011.) *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilište u Splitu str 315
4. Jelinčić, D. A., (2008), *Abeceda kulturnog turizma*. Zagreb: Meandarmedia.
4. Jelinčić, D. (2005), *Kultura kao pokretačka snaga redefiniranja imidža destinacije*. Dostupno na: https://bib.irb.hr/datoteka/200868.Jelini_ACTA_2_hrvatski.doc
5. . Križman Pavlović D. (2008): *Marketing turističke destinacija Mikrorad*, Zagreb str 52
6. Magaš, D. (2008), *Destinacijski menadžment – Modeli i tehnike*. Opatija: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za turistički i hotelski menadžment u Opatiji.
7. Mikulić, D., (2012), *Međuodnos kulture i turizma u procesima urbane regeneracije*, Doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Split.
8. Petrić L., Mikulić D., (2009), *Uloga kulturnog turizma u procesu urbane regeneracije*. Split: Ekonomski Fakultet.
9. Petrić, L., (2013), *Uvod u turizam*, Ekonomski fakultet Split
10. *Strategija razvoja grada Zadra 2013.-2020.*, Razvojna agencija Zadarske županije, ZADRA d.o.o.,
11. Tomljenović, R., (2003), *Strategija razvoja kulturnog turizma: Od turizma i kulture do kulturnog turizma*. Zagreb: Institut za turizam.
12. Tomljenović, R., (2006), *Kulturni turizam*. U: Čorak, S. i Mikačić, V. Plavo, bijelo, zeleno. Zagreb: Institut za turizam. Str. 119. – 147.
13. Vukonić B. (1995): *Smisao i objašnjenje pojma turističke destinacije* str 66.

9. POPIS TABLICA

Tablica 1. Dolasci turista 2017/2018

Tablica 2. Noćenja turista 2017/2018

Tablica 3. SWOT analiza za razvoj kulturnog turizma